

بررسی تأثیر اقلیم در شکل گیری خانه های دوره قاجار (نمونه موردی: خانه های تبریز و کاشان)

* ۱- مهروش کاظمی ۲- رز ترابی اسکویی

۱- دانشکده هنر و معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شبستر، شبستر، ایران m.kazemi@iaushab.ac.ir

۲- دانشکده هنر و معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شبستر، شبستر، ایران rose.torabi@yahoo.com

⋮

چکیده

اقلیم هر منطقه به عنوان یکی از عوامل زمینه ای، در شکل گیری معماری خانه های سنتی دارای اهمیت بوده است. بطوری که در مطالعه معماری بومی گذشته هر منطقه از ایران، توجه به اقلیم و رعایت راهکارهای اقلیمی قابل مشاهده است. این تحقیق به بررسی و تحلیل چگونگی تأثیر عوامل اقلیمی در شکل گیری فضاها و عناصر خانه های قاجار در دو اقلیم سرد و گرم و خشک (تبریز و کاشان) می پردازد. در این تحقیق با توجه به تفاوت اقلیمی نمونه های انتخاب شده، اساس کار بر پایه تفاوت های موجود در معماری خانه های مذکور قرار گرفته است. روش تحقیق به صورت توصیفی- تحلیلی بوده و گردآوری داده ها از منابع کتابخانه ای و سایر متون مرتبط می باشد. نتایج حاصل از تحقیق نشان دهنده تأثیر مستقیم عوامل اقلیمی در طراحی و ساخت ابنیه در هر دو اقلیم می باشد که موجبات سازگاری هر چه بیشتر ابنیه در شرایط زیستی را پدید آورده است.

واژه های کلیدی: خانه، اقلیم، قاجار، تبریز، کاشان، مسکونی.

۱- مقدمه

سرزمین بزرگ ایران، از معدود کشورهای جهان است که در طول تاریخ حیات خود ارائه دهنده یک نوع فرهنگ معماری خاص به جهان بوده است. ویژگی های مهم فرهنگی و جغرافیایی ایران باعث شده است تا تنوع بسیار زیادی در معماری آن وجود داشته باشد. اگر بخواهیم به تبعیت از تقسیم بندی های جغرافیایی موجود به بررسی اجمالی معماری مناطق مختلف بپردازیم خواهیم دید که حتی یک منطقه جغرافیایی محدود، عرضه کننده ی گوناگونی هایی در معماری نقاط مختلف آن است. [۱] اقلیم یکی از مهمترین عواملی است که در چگونگی رفتار و حالات کلی انسان ها نقش اساسی دارد. یکی از اثرات مهم اقلیم در زندگی انسان ها، ساخت و ساز مطابق با شرایط اقلیمی و ایجاد آسایش است.

خانه به عنوان زیر بنایی ترین مرتبه در سلسله مراتب الگوهای فضای شهری و به ویژه بافت های تاریخی شهرها، مطرح بوده است و تنها مکانی است که ارتباطی به صورت مستقیم با روح و روان انسان در طول شبانه روز برقرار می سازد. [۲] به هنگام بررسی ابنیه بجا مانده از نسل های گذشته به وضوح مشاهده می شود که مهرآزان سنتی با آشنایی کامل نسبت به اقلیم مکان احداث خانه و با آگاهی کامل از مهندسی ساخت و ساز مورد نیاز، نسبت به آن اقلیم و شناخت دقیق از مصالح بنایی، به خلق آثار می پرداختند. از موارد مهم مهارت های اشاره شده، یکی انتخاب موقعیت استقرار ساختمان در سایت پلان می باشد و دیگری اولویت بندی فضاها با تقسیم بندی آن ها به سه فضای اصلی و جانبی و خدماتی می باشد. [۲]

در بررسی سیر تحول معماری ایران از نخستین نمونه ها تا روزگار حاضر، باید اذعان نمود معماری عهد قاجار بخشی مهم و بسار حائز اهمیت به شمار می آید. این اهمیت از آنجا ناشی می شود که جریان تحول و تغییر در مفهوم و کالبد فضا که تا پیش